

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj V. V Ljubljani 15. avgusta 1865. List 16.

Večerno nebo.

Le ozri okó se kviško,
Čudi saj se zvezdic broju,
Glej, kak čudno vse migljajo,
Ko bučelice o roju.

Kak večernica je lepa,
Ki se zdaj pa zdaj bo skrila!
Tam verh gore zlata luna
Zvezdam kaže svoja krila.

Kdo tako je vse uredil,
Kdo tak umno to napravil?
Njega le to delo hvali,
Ki je tebe tudi vstvaril.

Torej kviško duh se vzdigni,
Njega le goreče moli,
Kteri ves svet ohranjuje,
Ne pozabi ga nikoli!

Miroslav Turk.

Ljudska šola na нравni podlagi.

Napisal *Ivan Tomšič.*

Socialnim vprašanjem, kterih so napolnjeni dandanašnji politični časopisi, kakor tudi drugi tiskani rokopisi, dalo bi se prav primerno odgovoriti z odrejo in podučevanjem šolske mladine na нравni podlagi; kajti žalostni, revni časi, v kterih živimo, so gotovi nasledki bolehaloče človeške nravnosti. Bolezen pak, podjedajoča нрав človeška, ne dá se tako naglo zboljšati, kakor lahko si kdo misli. Bolji časi nastopili bodo samo tadaj, kedar bode нравnost zadobila krepkeje korenine in pravo svojo veljavo pred svetom, t. j., kedar bode naša

mladina po boljši nravni poti izrejena. Veliko bi k temu, boljim časom, pripomogli deželni zakoni, ako ne bi ležali le mertvi na popirji in pa po uradnijah, kjer so nastali, ampak praktičnim potrebam, telesnim in dušnim narodovim močem krepko na pomoč prihiteli. — Zerno narodovo so stanovi, bodisi kmetiški ali gospodski. Iz teh raznih stanov je deržava; deržava pak si dela svoja práva in postave; ona vzderžuje vesoljni red k splošnemu blagru človeštva, kakor nanesejo zunanje okolisčine. Deržava tedaj določuje politično svobodo in samostalnost vsacega posebej. Deržava je varuh národnosti, je dušna posoda vsega svojstva, ktera je v konkretnih razlikah ne samo na političnem polji, ampak tudi v deržavnih zakonih in pravilih obveljala. Ona je poveljnik ljudskih željá, kajti imenuje se v ožem pomenu — ljudstvo sploh.

Nikdo ne more tajiti, da narodi v mnogojezični Avstriji iz početka devetnajstega stoletja niso praktičnejši; a vendar ne more se še reči, da je to preobraženje narodov tudi že popolnoma in nravno dobro, da so poprave socialnih zadev v vseh razlogah dobre in terdne. Vsled ovih vseh narodovih napredkov je vendar še mnogo spodtik, veliko še negotovega in nevgodnega v družinskem življenji. Mimo edino dobrih načertov vstajajo tudi slabi narisi v ostudni nevednosti na beli dan proteči podlage nravnosti človeški s silo podreti.

Glavna vprašanja, ktera osobito v sedanji dobi tehtnega prevdarka zahtevajo in ljudem velike morivne skerbi vzrokujejo, so: kako bi se dalo pomagati potrebam, revam in drugim brezštevilnim nadlogam, ki tlačijo in tepejo skorej vse stanove v družinskem življenji. A ove žalostne nezgode prikazujejo se v raznih obrazih med ljudstvom, kakor: v pomankanji novcev, potrebnega živeža in obleke, v pomnoževanji revščine in beračev, v pomnoževanji potepuhov, rokovnačev in hudodelcev, v mnogih obrazih hudodelstva, nesramnosti, bogotajstva, bolezní, nevednosti, razpertije in kako se vse imenujejo enaki žalostni prikazi, proteči žalostno dobo mirnemu družinskemu življenju. — Isčite korenino, iz ktere so pognale ove prežalostne rastlike, in našli bodete, da je nravnost v prešli dobi le premalo prijela se mladinskega serca, in še to mervico, kar se je je prijelo, uničile in zadušile so jo hude, pregrešne strasti in poželenja segajoča dandanes po vsem svetu.

Budite in oživljajte nravnost že pri otrocih; skerbite,

da je bodete že v mladosti vadili reda in dela na nra vni podlagi; skerbite, da bodete zatirali lenobo, nepotrebno zapravljanje, postopanje in moreče strasti že pri otrocih, in potem nastali bodo bolji časi, in zamerle bodo prežalostne nadloge vihrajoče dandanašnje dobo.

Morda ni res, da kamorkoli gremo, najsi bode po mestih, terjih ali vaséh, najdemo revne od brezskerbnih staršev zapuščene otroke stegovaje svoje nedolžne ročice, proseče rešenja in pomoči? Vsem nadlogam, revam in strastim izpostavljeni so ti mali červiči, raste v naj veči dušni in telesni revščini in se tako čedalje bolj pogubljenju bližajoči. Ako se je ljud človeški sedaj v mladosti ne usmili, ako je že sedaj v šolo po postavi ne priganja, resno ne svari in po zasluženji ne kaznuje, t. j., ako je nra vno ne izredi, ali se ne bodo ravno ti otroci pozneje zoperstavljali omikanemu človeštvu, ktero jo je pahnilo iz družbe svoje, ter tako naj hujim strastim podalo? Ali ne bodo taki otroci, ki jih ni nihče v mladosti nra vnosti vadil, pozneje naj veči protivci človeške družbe, tolovaji in uporniki ravna joči po divje, kajti v divjosti so ostali. Zaničevali bodo vse postave, ter preklinjali človeštvo, Boga svojega stvarnika in sami sebe; iskali bodo masčevanja, kajti svet sam jim je nevgasljivo osvéto v serce zapisal! — Človeška družba bi jim bila lahko pomagala, ko bi je bila že v mladosti iz rok malo skerbečih staršev iztergala ter s silo v šolo priganjala, ko bi je bili učitelji in duhovniki ne samo enostransko podučevali, ampak koj pri začetku k vsemu dobremu ostro napeljevali. — Večkrat so starši krivi, da ostanejo otroci surovi in divji, kajti starši višepot podirajo, kar duhovni gospodje in učitelji z velikim trdom zidajo; večkrat so pa tudi duhovni in učitelji krivi opisanih žalostnih prikazov, ker se za nemarnost staršev le premalo zmenijo, ter otroke le tadaj podučujejo, če jim ravno v pest pridejo in še takrat le — enostransko, leno in višepot brez vse priprave. Taki g. g. duhovniki in učitelji, ki z malopridnimi starši ne ravna jo postavno, ki se postavam sl. ministerija le posmehujejo, ali pa je prebravši, v kakšen kot zaženejo, kakor tudi vse uradnije, ne brineče se za šole in podučevanje šolske mladine, so neoveržljivi vzrok, da imamo dandanes toliko slabih gospodarjev, potepuhov in rokovnačev. Naj bi viši predstojniki ljudskih učilnic krepkeje se ravnali po zadanih postavah, naj bi se tudi po viših šolah bolj nra vno

podučevalo, — izginili bi časoma žalostni prikazki slabega človeštva.

Cerkev in šola morate prav nježne mladine zedinjeno buditi in jo k dobremu napeljevati. Nauki, ki je je otrok v cerkvi slišal so, ki ga že v detečjih letih z nekim svetim strahom navdajajo, da se varuje tujega blaga; cerkev je, ki mu prepoveduje tatvino, zavid, lakomnost, skopost i. t. d. žugaje mu z večno kaznijo, ako ne derži zapovedi, ki mu je je napisala mati katoliška cerkev. Otrok spolnuje zapovedi, in besede nebeškega učitelja mu so svete, ter se boji jim nasprotovati; in na ti keršanski, pravni podlagi spoštuje tudi vse državne naprave in zakone, t. j., on ravna vselej in povsod le — postavno. Bolj ko več postaja malo dete, tembolj zapeljujejo ga slabi nagoni, malopridne družbe, poželenja in več tacihi neprijetnost izvirajočih od zapeljivega duhá. Otrok se pregreši, ter prelomi cerkvene in državne zakone. Šola ga mora hitro zopet nazaj pripeljati v blaženo naročje npravnosti; ona ga strahuje in kaznuje po zasluženji, in zahteva, da se mladost že prva leta ravna po cerkvenih in državnih zakonih. Pravi odgojitelj čuje strogo nad npravnostjo nježne mladine. On je uči se premagovati, vadi je krotjenja hudih in morečih strasti, ter jo navadi že zgodaj težav in terpljenja v človeškem življenji. On vzbuja v mladih sercih duhá za vse dobro in pravo, kateri tudi pozneje še vedno veje, ko je mladina nastopila že drugo stopinjo človeške dobe, a cerkev, najbolja mati, vzame mladenča v svoje varstvo peljaje ga do tretje dobe življenja, do — samostalnosti. In tudi sedaj ga ne zapusti, marveč varuje ga in skerbi zanj z vso silo in pravo materno ljubeznijo. Tako izreja šola s cerkvijo zedinjena na podlagi npravnosti, in mladina po ti poti izrejena, koristi občnemu človeštvu, in ne dela nobenega kvara človeški družbi. — Iz tega je jasno ko beli dan, da v vsaki šoli bi moral duh keršanstva veti, tudi tadaj, ko se državne postave in naprave mladini razkladajo. Ne, da bi se z otroci v šoli propaganda delala, ali pa čez to ali uno državno napravo govorilo, ampak odgojitelj mora državni red, postave in naprave razjasnovati le v tem obziru, kako potrebne da so človeški sreči in njegovemu blagru. On mora čut za državne naprave pri otrocih vzbujati, in ni treba da bi jim kazal, kaj da je po njegovem mnenji prav, ali pa ne prav; on mora mladinska serca državi pridobivati, je za der-

žavo vplemeniti, ako hočemo kedaj imeti dober ljud in pa boljše čase. — Šola mora mlade tatove resno opominjevati, in ako opominjevanja nič kaj ne zdajo, tudi ostro kaznovati; kajti šola v pravem pomenu ni samo učilnica raznih življenju potrebnih nauk in sposobnosti, marveč ona je — odgojisče nraavnih deržavljanov.

Nedeljska šola naj razklada odrastli mladini, da ima človek samo toliko prava, kolikor mu ga je Bog odločil. Ona naj uči, da je Bog svoje dari k splošnemu blagru in k javnemu vžitku vstvaril, in je tudi tako razkrojil, kakor jih vsaki posamesni k svojemu izveličanju potrebuje. Božja previdnost je modrejša nego človeška; torej je tudi Bog temu več, unemu pa manj podaril po svoji modri previdnosti. Bog skerbí za vse ljudi, kakor oče za svoje otroke; ne smemo mu torej vkljubovati in njegovega reda ne premetovati, čeravno večkrat ne moremo razumeti in uganiti, zakaj to ali uno ni ravno po naši volji. Kdor od Boga dari prejme, prejme ž njimi tudi manj ali več dolžnosti in odgovornosti, kako da je rabi. — Tako mora šola s cerkvijo vred prav materinsko skerbeti za vse ji izročene otroke, posebno pa mora revne in ubožne otročiče prav ljubeznjivo v svojo brambo jemati. Največja skerb in dolžnost ji mora biti, da se taki otroci nikakor ne zapusté. — Dasiravno nedolžni otrok dostikrat mora lakoto, žejo, mraz in druge enake nezgode terpeti, ne sme vendar njegova duša, ki je dih božji, pomanjkanja terpeti. Položite duhovni in svetni učitelji roko na serce, in poprašajte sami sebe, ali ne skerbite v ljudskih in viših šolah veliko več za otroke, kterih starše je Bog materijalno bogato nadaril, kakor pa za one nedolžne otročiče, ki imajo samo edino vas za podporo in steber prihodnje svoje sreče? O ne zapustite jih, marveč podučujte je na nraavni podlagi, da ne bodete vi krivi jim proteče prihodnje revščine in nesreče! Terdo, nečloveško mora vaše serce biti, ako ste jim to pomoč odrekli. Učitelji, bodisi svetni ali duhovni, to je vaša sveta naloga, da nedolžne, revne, zapusčene otroke v svoje varstvo jemljete in je po mogočosti nraavno izrejate. Res — sveta je vaša naloga in preime-nitna vaša skerb za male zapusčene ljubčike, ktere napeljujete, da bodo enkrat krepki, neomagljivi stebri družinskega reda in postave. Napeljujte je tedaj po pravi nraavni poti do sreče in blaženosti. Vadite je že v mladosti dela in premagovanja, in

čujte skerbno nad lenobo. Opominjajte o vsaki priložnosti malopridne, brezvestne starše, katerim otroci niso veliko mar, in opisujte jim primerno žalostno stanje nedolžnih otročičev borečih se v dušni temini s telesnimi potrebami. Zapusčeni od brezskerbnih staršev, izbrisala jim je nemila osodina roka vse nježne čute, vso topljivost in miloto iz mladinskega serca; in ti jokajoči mladi deržavljeni nimajo nobenega prijatla več na svetu, ako ne vas — duhovni in svetni učitelji! Sapienti sat! —

Zemljopisje v ljudskih šolah. *)

O potrebi zemljopisja v ljudskih, posebno pa v glavnih šolah veliko govoriti, bilo bi vodo v morje nositi.

Saj vrteče se kolo časa v brzem tiru vedno naprej teče, staro zapustivši novo donesivši; kakor se pa časi spreminjajo, tako se tudi človek in njegove vede. Kar bilo je pred kakimi dvajsetimi ali tridesetimi leti morebiti nepotrebljivo, to je dan danes živa potreba.

Učenec dovršivši svoje štiri razrede ljudskih šol, prestopi ali v gimnazijo, ali v realko; tam se uči zemljopisja, in če je že v ljudskih šolah nekoliko o tem slišal, koliko ložeje in hitreje si to zapomni; koliko težke muke mu je prihranjene!

Dosti bil je pa teh muk kriv tudi takratni učilni načrt. Večidel začelo se je pri globusu, in znati je bilo treba na tanko vse zemljovide ptujih dežel, njih gore, reke in mesta, preden se je o domači rojstni deželi kaj govorilo, če se je sploh o nji kaj omenilo.

Pa tudi takim je zemljopisje potrebno, katerim osoda odmečila je domá kmetovati, ali pa rokodelstva učiti se; kajti kakor rokodelskemu pomagaču ali pa vojaku potujočemu po ptujih deželah mu leta znanost veliko veliko koristi; in če kdo prav celi čas svojega življenja pri svojem domu ostane, mu to ne bo od več!

Torej je namen tega spisa, prav v kratkem dokazati, kako in koliko naj se o zemljopisji v ljudskih šolah, posebno v glavnih, podučuje.

Prične se s tem, da učitelj z otroci kraj, kjer stoji šola,

*) Iz „Letnega sporočila“ černomaljske glavne šole.